

RAZGLEDI

TURIZEM NA EKOLOŠKIH KMETIJAH SLOVENSKEGA PODEŽELJA

AVTORICE

Karmen Pažek

Naziv: mag., asistentka z magisterijem

Naslov: Fakulteta za kmetijstvo, Univerza v Mariboru, Vrbanska cesta 30, SI – 2000 Maribor, Slovenija

E-pošta: karmen.pazek@uni-mb.si

Darja Majkovič

Naziv: univ. dipl. ing. kmetijstva

Naslov: Fakulteta za kmetijstvo, Univerza v Mariboru, Vrbanska cesta 30, SI – 2000 Maribor, Slovenija

E-pošta: darja.majkovic@uni-mb.si

Andreja Borec

Naziv: doc. dr.

Naslov: Fakulteta za kmetijstvo, Univerza v Mariboru, Vrbanska cesta 30, SI – 2000 Maribor, Slovenija

E-pošta: andreja.borec@uni-mb.si

UDK: 911.3:379.84(497.4)

COBISS: 1.01

IZVLEČEK

Turizem na ekoloških kmetijah slovenskega podeželja

Ena od oblik turizma na podeželju je turizem na ekoloških kmetijah. V prispevku je bila za analizo turistične dejavnosti kot dopolnilne dejavnosti uporabljena metoda SWOT analize. Za uspešno turistično dejavnost na ekoloških kmetijah bodo vse večjega pomena specializirana ponudba, nenehno informiranje, izobraževanje in vzpodbujanje pri iskanju konkurenčnih prednosti in priložnosti. Zato je smotrno razmišljanje v smeri integralno povezane turistične ponudbe, ki bi vključevala čim bolj perspektivne, pestre in okolju prijazne vrste turizma, medsebojno povezane s prostorskega in z organizacijskega vidika.

KLJUČNE BESEDE

turizem na ekoloških kmetijah, dopolnilne dejavnosti na kmetiji, SWOT analiza, Slovenija

ABSTRACT

Tourism on organic farms in Slovene rural areas

Tourism on organic farms is one of possible forms of rural tourism. As the methodological tool for analyzing the tourism activity the SWOT analysis was used in the paper. For the successful performance of the tourism on organic farms, the ongoing information about the market behavior, specialized offer, education process, searching for comparative advantages and emerging opportunities will be crucial. For this reason the actors should think in the way of organizing rural tourism on the whole, where the many-colored, most perspective and environmentally friendly forms of tourism would be integrated within economical, spatial and organizational framework.

KEYWORDS

tourism on organic farms, on-farm supplementary activities, SWOT analysis, Slovenia

Uredništvo je prispevek prejelo 8. septembra 2004.

1 Uvod

Za slovensko kmetijstvo je značilna velika raznolikost v intenzivnosti pridelovanja na posameznih kmetijah, v posameznih območjih in po posameznih panogah. Demografsko ogrožena območja, kjer prevladuje ekstenzivni način pridelovanja hrane, so praviloma okoljsko še neobremenjena in zato primerna za zahtevne načine pridelovanja hrane (ekološko kmetijstvo). Proizvodnja ekološko pridelanih živil se pogosto kombinira z dejavnostjo, ki prinaša dodaten vir dohodka (Kulovec 2004). Zato potreba po drugačnem razvoju podjetnosti na podežlju temelji med drugimi tudi na razvoju različnih dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, na primer turizmu.

2 Turizem na podežlju (ruralni turizem)

Turizem je na prehodu v 3. tisočletje ena vodilnih in najpomembnejših gospodarskih dejavnosti, ki številnim turističnim državam in regijam omogoča hitrejši razvoj, rast osebnega standarda in življenjske ravni. Trendi nakazujejo prehod z masovnega turizma nazaj k bolj individualnim vzorcem počitnikovanja.

Z vidika regionalnega razvoja je pomemben del strategije slovenskega turizma tudi turizem na podežlju s poudarkom na razvoju turističnih kmetij, saj je pomemben, atraktiven del dopolnilne turistične ponudbe temeljnim produktnim in geografskim področjem (Ministrstvo za gospodarstvo 2002). Turizem na podežlju se pogosto obravnava kot alternativna razvojna strategija za ekonomsko in socialno regeneracijo v ruralnih območjih (Wickens 1999; Kombol 1998; Rátz in Puczkö 1998). Kovačič (2003) navaja, da je podeželski turizem specifičen strokovni pojem, saj označuje posebne in značilne oblike turistične ponudbe, ki jih podeželje lahko razvije, kot tudi posebne pristope za spodbujanje razvoja turizma v podeželskih območjih.

Pri nas se je turizem na podežlju začel hitro razvijati v devetdesetih letih po sprejetju zakona o gostinstvu, ki je določal minimalne tehnične pogoje za turizem na kmetiji. Takrat so bile določene tudi tri oblike turističnih kmetij: nastanitvena kmetija, izletniška kmetija in vinotoč. V prihodnje naj bi bila tem trem oblikam dodana še planšarska turistična kmetija (Sebenik 2004). Slaba stran zagona turistične dejavnosti na ruralnih območjih so lahko visoki investicijski stroški, negotova dobiček in povpraševanje, pomanjkanje znanj, konkurenčna ponudba masovnega turizma. Zaradi naštetih ovir je treba vzpostaviti dolgoročno finančno in tehnično asistenco, da bi tovrstna dejavnost igrala pomembno vlogo v razvoju podeželja (Sharpley 2001). Vloga ruralnega turizma je pogosto podcenjena, saj mu večina raziskovalcev ne pripisuje večjega pomena (Page in Getz 1997).

3 Turizem na kmetiji

Turizem na kmetiji je lahko organiziran kot ena od oblik dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Priložnosti za razvoj novih dopolnilnih dejavnosti in s tem tudi novih delovnih mest se največkrat kažejo v neizkoriščenih potencialih posameznega okolja in se pojavljajo na področju predelave kmetijskih proizvodov in lesa, oživljanja tradicije domače obrti, razvoju servisnih dejavnosti značilnih za podeželsko okolje, pa tudi na področju razvoja turizma in spremljajočih dejavnosti.

Zakon o kmetijstvu (UL RS 54/00), ki je utemeljil zakonsko ureditev dopolnilnih dejavnosti (Kulovec 2002), v 68. členu določa, da je dopolnilna dejavnost na kmetiji s kmetijstvom oziroma gozdarstvom povezana dejavnost, ki se opravlja na kmetiji in omogoča boljšo izrabo njenih proizvodnih zmogljivosti ter delovne sile družinskih članov. Zakon omejuje obseg dejavnosti, in sicer z dohodom, ki ne sme presegati 1,5 povprečne plače na zaposlenega v Republiki Sloveniji v preteklem letu. Kmetije na območjih z omejenimi dejavniki za kmetijsko pridelavo pa lahko dosežejo z dopolnilno dejavnostjo

največ 3 povprečne plače. Kovačič s sodelavci (2000) označuje kot dopolnilne dejavnosti tiste gospodarske dejavnosti kmečkih gospodinjstev, ki temeljijo na virih kmetije in na domači obrti in zagotavljajo polno izrabo delovnih moči ter dopolnilni dohodek. Potočnik (2002) navaja, da na različne vrste dopolnilnih dejavnosti vplivajo različne kombinacije dejavnikov. Iskanje možnosti pridobivanja dohodka znotraj kmečkega gospodinjstva spodbujajo eksogeni (splošno pomanjkanje delovnih mest, nezaposlenost, povečan interes za življenje v čistem naravnem okolju, pestrost povpraševanja po pridelkih, izdelkih in surovinah in podobno) in endogeni dejavniki (razpoložljivi viri, individualna/družinska iniciativa).

Od vseh dopolnilnih dejavnosti je v Sloveniji številčno najmočnejše zastopana domača obrt. Po podatkih kmetijske svetovalne službe se s njo ukvarja približno 530 kmetij. Sledi turistična dejavnost (482 kmetij). Kvaliteta nastanitve in uslug v okviru ponudbe na turistični kmetiji je klasificirana v štiri kategorije in označena s prepoznavnim logotipom kakovosti nastanitve. Z drugimi dopolnilnimi dejavnostmi se ukvarja okoli 250 kmetij. V razvoju je približno 200 kmetij, ki se usmerjajo v turistično dejavnost, 130 kmetij pa se jih usmerja v druge oblike dopolnilnih dejavnosti, predvsem v predelavo kmetijskih pridelkov (Kulovec 2002).

Rezultati raziskave o interesu različnih socioekonomskih tipov kmetij za dopolnilne dejavnosti v občini Mozirje kažejo, da se za dopolnilne dejavnosti najbolj zanimajo mešane (19,2 %) in čiste kmetije (16,7 %), dopolnilne kmetije pa ne; večina kmetij pa prepozna to dejavnost kot pomembno razvojno možnost v občini (Brezovnik 2003).

Turizem na kmetiji pomembno prispeva k izboljšanju lokalne ekonomije (Slee in sodelavci 1996). Rezultati študij v nekaterih drugih državah pa niso tako optimistični, saj navajajo, da je turizem na kmetiji dejavnost sezonskega značaja in prinaša slab dobiček (Fleischer in Pizam 1997; Oppermann 1996; Hjalager 1996). Rezultatov ne gre posploševati, saj so glede na nacionalne in regionalne posebnosti med državami pomembne razlike. Nilsson (2002) ugotavlja, da je turizem na kmetijah v skokovitem porastu v Italiji. Eden od vzrokov je podpora državnih inštitucij, saj je turizem na kmetijah del regionalnega političnega programa. Leta 1997 je bilo v Italiji 7500 turističnih kmetij, od tega 1226 v Toscani. Delež turističnih kmetij je med letoma 1991 in 1997 porasel za 225 %. Raziskave za Evropsko zvezo kažejo podobne rezultate. Turizem na kmetiji zaniমা 17,9 % kmetij, od v 25,6 % v Italiji do 7,9 % na Nizozemskem (Oostindie s sodelavci 2002).

4 Stanje turizma na kmetijah v Sloveniji

Kulovec (2002) navaja, da je v Sloveniji 482 kmetij, ki se že ukvarja s turistično dejavnostjo na kmetiji (od tega 189 z nastanitvijo, 190 izletniških kmetij, 27 osmic in 74 vinotočev). Kmetije imajo skupno 22.284 sedežev in 2595 ležišč. Turistične kmetije so povezane v Združenje turističnih kmetij Slovenije, ki je bilo ustanovljeno leta 1997, ena od njegovih nalog pa je tudi uspešno in prepoznavno promoviranje turističnih kmetij. Po podatkih Čučkove (2003) nastanitvene kapacitete včlanjenih kmetij obsegajo 11.000 sedežev in 2000 ležišč. Turisti pridobijo informacije o ponudbi slovenskih turističnih kmetij na različne načine. Kar 95 % turistov črpa informacije iz različnih katalogov ter prek medmrežja in ustnih virov. Le 5 % turistov najde tovrstne informacije v turističnih agencijah.

Turizem na kmetiji je priložnost tudi za kmetije, ki kmetujejo ekološko. Rezultati raziskave Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije, Kmetijsko gozdarskega zavoda Maribor, Oddelka za kontrolo ekološkega kmetovanja kažejo, da poleg zanimanja za dopolnilne dejavnosti na kmetijah narašča tudi zanimanje za ekološko kmetovanje. Leta 1998 je bilo v kontrolo ekološkega kmetovanja vključenih prvih 24 kmetij, v pridelovalni sezoni 2001/2002 že 1150 slovenskih kmetij, v lanskem letu pa 1415 kmetij. Z izdajo Pravilnika o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil (UL RS 31/01) sta ekološka pridelava in predelava tudi zakonodajno izenačeni s tovrstno pridelavo in predelavo v državah Evropske zveze (Bavec in sodelavci 2002).

Aprila 2002 je bila na Oddelku za ekološko kmetovanje Kmetijsko gozdarskega zavoda v Mariboru izvedena raziskava, ki je zajemala anketiranje 1150 kmetov, vključenih v kontrolo ekološkega kmetovanja.

Od 1150 anketiranih je izpolnjen vprašalnik vrnilo 386 kmetov, torej dobra tretjina. Analiza vprašalnikov je pokazala, da se ekološki kmetje med dopolnilnimi dejavnostmi zanimajo predvsem za pridelavo rastlinskih in živalskih proizvodov ter turizem na svojih ekoloških kmetijah. Velika večina ekoloških kmetov se ne zanima le za eno panogo pridelave temveč za več sorodnih panog (Bavec s sodelavci 2002).

Po podatkih Inštituta za trajnostni razvoj je bilo sredi leta 2004 v Sloveniji 18 ekoloških turističnih kmetij, ki se že registrirano ukvarjajo s turizmom na svoji ekološki kmetiji. V okviru turistične dejavnosti na kmetiji ponujajo lastno proizvedene in predelane ekološke proizvode, ki jih je dovoljeno označevati z označbo »ekološko« in uporabiti za to določen znak le, če je zanj izdan certifikat. Certifikat je uraden dokument, ki ga izda kontrolna organizacija, s katerim potrjuje skladnost pridelave, predelave, pakiranja, skladiščenja in transporta ekoloških pridelkov, živil in krmil z veljavnimi predpisi za ekološko kmetijstvo. Za člane Zveze združenj ekoloških kmetov Slovenije, ki smejo uporabljati zaščiteno blagovno znamko BIODAR, veljajo določila za označevanje iz Standardov zveze. K imenu ekološkega živila smejo dopisati »iz nadzorovane ekološke pridelave« ali »iz kontrolirane ekološke pridelave«, kadar gre za proizvode z najmanj 95 % sestavin ekološkega izvora (http://www.kmetzav-mb.si/eko/stran4_2.htm). Pri turizmu na ekološki kmetiji gre za perspektivno možnost trženja ekoloških proizvodov do končnega porabnika in za seznanitev potrošnika z regionalnimi ekološkimi živili. Slednje potrjujejo tudi rezultati Radej-Korenove (2004), ki ugotavlja, da bi se v prihodnje želelo s turizmom na ekološki kmetiji ukvarjati kar 24 % anketiranih kmetij.

V raziskava stanja smo analizirali prednosti in slabosti turistične dejavnosti na ekoloških kmetijah (notranje okolje) ter poslovne priložnosti in nevarnosti (zunanje okolje) za oceno turistične dejavnosti na ekološki kmetiji.

Uporabili smo SWOT analizo (angleško *strengths* 'prednosti', *weaknesses* 'slabosti/pomanjkljivosti', *opportunities* 'priložnosti', *threats* 'nevarnosti'), ki je splošno sprejeta metoda za predstavitev strateških elementov v okolju. Z njo ocenjujemo sistematičen pristop in podporo pri odločitvenih situacijah (Kajanus s sodelavci 2003). Wheelen in Hunger (1995) uporabljata SWOT analizo za oceno sistematičnega pristopa in podporo pri odločanju za oceno notranjega in zunanjega okolja. Menita, da je SWOT analiza dobro ogrodje za formulacijo uspešne strategije. Z analizo prednosti in pomanjkljivosti analiziramo notranje okolje, kjer mora vsaka dejavnost občasno oceniti svoje prednosti in pomanjkljivosti. Tu se pojavi dilema: ali naj se kmetija omeji na tiste priložnosti, kjer že ima potrebne pristojnosti, ali naj skuša najti boljše priložnosti, kjer bi lahko razvila ali pridobila določene prednosti (Kotler 1996).

Del podatkov smo pridobili z dvema anketama, del pa povzeli iz različnih objav na temo ekološkega kmetijstva in turizma. Prvo in najboljše anketo smo izvedli na kmetijah (naključni vzorec), ki se ukvarjajo z ekološkim kmetovanjem in s turistično dejavnostjo v severovzhodni Sloveniji, drugo pa na ekoloških tržnicah v Mariboru in Ljubljani.

Z analizo smo želeli preučiti turistično dejavnost na ekoloških kmetijah za doseganje boljše poslovne uspešnosti in učinkovitosti.

Prednosti:

- aktivna turistična dejavnost kot dodaten vir dohodka na kmetiji v kombinaciji z ekološkim načinom pridelave in predelave hrane,
- izboljšanje ekonomskega položaja kmetije z uvedbo nove, dodatne dopolnilne dejavnosti (turistična dejavnost na ekološki kmetiji),
- specifičnost in posebnost ponudbe v okviru turistične dejavnosti na kmetiji (pridelava in predelava ekoloških proizvodov, ki so proizvedeni pod strožjimi zahtevami in nadzorom),
- podrobna seznanitev potrošnika o načinu kmetovanja, ki je okolju prijaznejše in popestri turistično ponudbo,
- specializiranost ponudbe na ekološki turistični kmetiji za povečanje privlačnosti in kakovosti ponudbe,
- možnost direktnega trženja na kmetiji proizvedenih proizvodov,
- ohranjanje in pridobivanje delovnih mest na nivoju kmetije,
- večja skrb za varovanje okolja (pozitiven vpliv na biodiverzitetu in večja povezanost z naravnimi in kulturnimi vrednotami).

Ekonomiko poslovanja na ekološki kmetiji je moč povečati z aktivno turistično dejavnostjo na kmetiji in z uvedbo nove, dodatne dopolnilne dejavnosti. Da se kmetije ne odločajo izključno za izvajanje ene vrste dopolnilne dejavnosti, je moč opaziti tudi v drugih državah Evropske zveze. Oostindie s sodelavci (2002) navaja, da največji delež, 64 %, k skupnemu prihodku individualne kmetije prinese kombinacija treh ali več aktivnosti. Izvajanje dveh aktivnosti doprinese 57 % in ene same le 38 %.

Turizem na ekoloških kmetijah povečuje motivacijo turistov, kar ugotavljajo tudi raziskave FAO; turistova pričakovanja so večja predvsem zaradi kvalitete ponudbe, raznovrstnega kmetijskega okolja, tipične krajinske arhitekture in tipičnih kmetijskih prehrabnenih proizvodov (medmrežje 2). Simbolična povezava med kmetijstvom in turistično dejavnostjo nudi zaposlitvene možnosti na kmetiji, sočasno pa generira prihodek za ruralno populacijo.

Pomanjkljivosti/slabosti:

- omejena finančna sredstva za razvoj in izboljšavo turistične dejavnosti na ekološki kmetiji (proizvajalci ekološke hrane se usmerjajo tudi v turistično dejavnost, kar pa je povezano z velikimi denarnimi vlaganji, torej z visokimi investicijami v predelavo hrane in nastanitvene kapacitete),
- strogi predpisi o opravljanju turistične dejavnosti (izpolnjevanje zakonskih in podzakonskih predpisov, ki določajo minimalne tehnične pogoje in minimalni obseg storitev za opravljanje te dejavnosti na kmetiji, pogoje glede strokovne izobrazbe, obratovalnega časa in kategorizacije turističnih kmetij z nastanitvijo, izpolnjevanje predpisov o sanitarno-zdravstvenih pogojih za prostore, opremo, naprave in osebe ter veterinarsko-sanitarnih pogojev za proizvodnjo živil živalskega izvora),
- zagotavljanje kakovosti, ustreznosti, neoporečnosti in porekla ponujenih ekoloških proizvodov in storitev v okviru turistične dejavnosti,
- pomanjkljiva seznanjenost kmetov s predpisanimi pravili in pogoji za izvajanje turistične dejavnosti ter ekološkega kmetovanja,
- slaba samoiniciativa za povezovanje in skupno nastopanje na trgu.

Ministrstvo za gospodarstvo skrbi za nadzor kakovosti ponudbe na turističnih kmetijah. S kategorijo kakovosti ponudbe je izražena urejenost kmetije kot celote. Zaradi uvedbe turizma na ekoloških kmetijah se je pojavila potreba po pooblaščenih ocenjevalcih kakovosti storitev na teh kmetijah, ki jih bo Ministrstvo za gospodarstvo še dodatno usposobilo (Sebenik 2004).

Ponudba proizvodov na ekološki turistični kmetiji temelji predvsem na ponudbi lastnih proizvedenih in predelanih proizvodov. Predelava na ekološki kmetiji je povezana s strogo namenskim vlaganjem oziroma s specifičnimi in v večini primerov visokimi investicijami, za katere je značilno daljše obdobje povračila (Pažek 2003).

Priložnosti:

- zainteresiranost in motiviranost potrošnikov za visoko kakovostno ponudbo ekološko proizvedenih proizvodov v okviru celovite ponudbe na ekološki turistični kmetiji,
- vse večja osveščenost in poznavanje potrošnikov o prednostih ekološko proizvedene hrane,
- neobremenjena tla in infrastruktura, ki ob ustreznih poslovnih procesih (ponudba hrane in storitev) lahko nudijo večjo dodano vrednost,
- pestre in neokrnjene naravne danosti, še posebej v območjih, kjer je še vedno prisoten tradicionalni način kmetovanja,
- finančna podpora in posluh države v obliki neposrednih plačil in nepovratnih sredstev (prednost projektom, ki zagotavljajo turistični razvoj širšega območja oziroma so njegov sestavni del in ki predstavljajo celovitejšo, bolj raznovrstno in bolj kakovostno turistično ponudbo oziroma produkte),
- splošno poudarjena vloga multifunkcionalnosti kmetijstva, katerega osnovna naloga ni samo primarna funkcija (proizvodnja hrane, surovin in industrijskih proizvodov), temveč tudi funkcija ohranjanja kulturne pokrajine, regionalnega razvoja, večje biodiverzitete, poudarjanja naravnih vrednosti in raznovrstnosti podeželja,
- neizkoriščene možnosti povezovanja, skupnega nastopanja in trženja uslug (lokalni, regionalni nivo) ekoloških turističnih kmetij,

- povečanje dohodka in varnejši zaslužek iz turistične dejavnosti na ekološki kmetiji,
- povečan interes za življenje na podeželju in s tem izboljšanje socioekonomske strukture.

Gostje na ekoloških turističnih kmetijah so ekološko dobro osveščeni, cenijo naravo, okolje in zdrava živila. Ekološko kmetijstvo kot posebnost in prednost turistične kmetije lahko pomeni osnovo ponudbe, s katero kmetje dosežejo večjo prepoznavnost in se približajo gostom, ki želijo oddih v kakovostnem okolju (Kulovec in Krašovec 2004).

S predpristopno evropsko pomočjo programa *Sapard* je bila za zainteresirane turistične kmetije, ki so izpolnjevale pogoje, izražena finančna pomoč v višini tretjine vrednosti naložbe na ekološki turistični kmetiji. Finančna pomoč Ministrstva za gospodarstvo je usmerjena tudi v promocijo in izobraževanje izvajalcev turistične dejavnosti na kmetijah (Sebenik 2004).

Rezultati Zemljičeve (2004) potrjujejo poudarjeno vlogo multifunkcionalnosti kmetijstva. Avtorica je ugotovila, da je vzrok za naraščanje pomena podeželja v turizmu njegova večnamenska, multifunkcionalna vloga oziroma njegovo prepletanje z neagrarnimi vlogami, pa tudi vdor sodobnih transformacijskih procesov na podeželje. Izpostavila je pomembnost socioekonomske strukture kmetij. Ob odločitvi za podeželski turizem je treba upoštevati dejstvo, da s turistično dejavnostjo ni mogoče začeti na kmetijah z ostarelim in neprilagodljivim prebivalstvom, kakor tudi ne na kmetijah, kjer je obremenitev z delom prevelika.

Nevarnosti:

- stroga in včasih nejasna zakonodaja ter dolgi postopki pridobivanja ustrezne dokumentacije za registracijo dopolnilnih dejavnosti,
- povečani okoljski pritiski zaradi prihoda večjega števila turistov,
- majhen obseg turistične dejavnosti na ekoloških kmetijah, kar lahko povzroči nekonkurenčno stanje in težjo zadovoljitev potrošnikovih želja in potreb,
- pomanjkanje kapitala, zlasti pomanjkanje ali prenizek obseg finančnih sredstev za zagon turistične dejavnosti na podeželju; premalo je pomoči posameznikom, ki želijo ohraniti kulturno pokrajino, uvajati nove storitve na podeželju (ponudba storitev in aktivnosti v okviru turistične dejavnosti na ekološki kmetiji) in proizvode (ekološki proizvodi kot proizvodi z višjo dodano vrednostjo),
- pomanjkljiva institucionalna organiziranost na regionalni ravni,
- pomanjkanje celovitih podatkov in informacij o stanju turizma na ekoloških kmetijah na lokalnem ali regionalnem nivoju,
- geografska razpršenost ekoloških turističnih kmetij,
- v hribovskih območjih depopulacija in opuščanje kmetovanja zmanjšujeta zanimanje za ekološko kmetovanje in turistične dejavnosti v okviru dopolnilne dejavnosti.

Topolškova (Sebenik 2004) navaja, da je nujna prilagoditev nejasnih zakonodajnih predpisov na področju dopolnilnih dejavnosti večjemu številu kmetij in ne samo eni. Izpostavlja predvsem problematiko zakola živali na turističnih kmetijah. Pri tem poleg finančne pomoči poudarja tudi pomen svetovanja tistim kmetom, ki se šele odločajo za tovrstne dejavnosti na kmetiji. Tudi Kulovec in Krašovec (2004) izpostavljata težave s predelavo živil živalskega izvora. Visoke naložbe za ureditev prostorov za klanje na domu onemogočajo, da bi tak prostor uredila vsaka turistična kmetija. Avtorici poudarjata izgubo izdelkov, ki naj bi bili temelj ponudbe turističnih kmetij in naj bi pomembno prispevali k raznolikosti in prepoznavnosti kmetije, območja in regije.

Pomembnost informiranja in dostopnosti celovitih podatkov in informacij o stanju turizma na slovenskih kmetijah poudarja tudi Čučkova (Sebenik 2004), ki ugotavlja, da se je s povečano informiranostjo število gostov na slovenskih turističnih kmetijah močno povečalo. Ključno vlogo pri tem je imelo prav Združenje turističnih kmetij s svojimi aktivnostmi in povezovanji doma in v tujini.

5 Sklep

S prispevkom smo želeli prikazati nekatere pozitivne in šibke točke predstavljenih dopolnilnih dejavnosti na slovenskem podeželju. Povprečno velikost slovenske kmetije je 5,3 ha, ekološke pa kar 13,4 ha.

Dohodkovni položaj kmeta na ekoloških kmetijah je kljub relativno veliki povprečni velikosti slabši zaradi nižjih pridelkov, intenzivnejšega dela (predvsem več ročnega dela), težavnejšega načina pridelave (omejitve pri rabi pesticidov in drugih sredstev) in oteženega nadaljnjega trženja proizvodov (za kontinuirano prodajo v večjih trgovskih kompleksih so problematične majhne količine ponujenih ekoloških proizvodov). Z uvedbo dopolnilne dejavnosti na kmetiji (turistična dejavnost na kmetiji) bi se dohodkovni položaj kmeta izboljšal, saj bi atraktivna ponudba in prodaja lastnih proizvedenih proizvodov prinesla dodaten prihodek. Čeprav so dodatna finančna pomoč kmetom tudi neposredna plačila države na osnovnem proizvodnem nivoju, je dohodek od trženja lastnih proizvodov v okviru turistične dejavnosti višji in varnejši. Seveda ne gre zanemariti dejstva, da so pri tem nujna visoka investicijska vlaganja in upoštevanje strogih, včasih nejasnih zakonodajnih predpisov. Pri razvoju turistične dejavnosti na ekoloških kmetiji bi bila potrebna boljša institucionalna organiziranost na regionalni ravni, ki bi kmetu omogočala predvsem enostavnejšo in boljšo povezavo z oblikovalci kmetijske politike. Posluš in pomoč organov kmetijske politike bi pomagala kmetovanju tudi na območjih opuščanja kmetovanja in z njim povezanih drugih aktivnosti. Turistična dejavnost bi v povezavi z ekološkim kmetovanjem pridobila prav v teh območjih, kjer turisti iščejo ekološko edinstvenost, novo doživljanje narave, spoznavanje kulturne dediščine, ali pa potrebujejo morda le mir in tišino, kar potrjujejo tudi nekatere raziskave (Sharpley in Sharpley 1997).

Z inovativnimi pristopi k razvoju dopolnilnih dejavnosti na ekološki kmetiji bi lahko povečali dohodek in zaposlenost in tako izboljšali razmere v slovenskem kmetijstvu, hkrati pa bi promovirali identiteto določenega območja. Za uspeh turistične dejavnosti na ekoloških kmetijah je pomembno nenehno informiranje, izobraževanje in iskanje konkurenčnih prednosti in priložnosti. Zato je smiselno razmišljanje o integralni turistični ponudbi, ki bi vključevala čim bolj perspektivne, pestre in okolju prijazne vrste turizma, povezane s prostorskega in organizacijskega vidika.

6 Viri in literatura

- Bavec, M., Golež, M., Repič, P., Postrak, N. 2002: Ekološko kmetijstvo ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo. Biodar 2–3.
- Bavec, M., Pažek, K., Marvin, N. 2002: Predelava in trženje ekoloških pridelkov (Phare CBC '99). Biodar 2–3.
- Bavec, M., Postrak, N., Golež, M., Repič, P., Aleksič, V., Marvin, N., Pažek, K., Bavec, F. 2002: Ekološko kmetijstvo – Slovenska priložnost v Evropski uniji? 17. tradicionalni posvet Kmetijske svetovalne službe Slovenije. Bled.
- Brezovnik, B. 2003: Interes različnih socio-ekonomskih tipov kmetij za dopolnilne dejavnosti v občini Mozirje. Diplomsko delo, Fakulteta za kmetijstvo Univerze v Mariboru.
- Čuček, V. 2003: KGZS Kmetijsko gozdarski zavod Celje, ustni vir.
- Fleischer, A., Pizam, A. 1997: Rural Tourism in Israel. *Tourism Management* 18.
- Hjalager, A. M. 1996: Agricultural Diversification into Tourism. *Tourism Management* 17.
- Kajanus, M., Kanagas, J., Kurttila, M. 2003: The use of value focused thinking and the A'WOT hybrid method in tourism management. Article in Press.
- Kombol, T. P. 1998: Rural Tourism and Croatia's Islands. Paper Presented at the Rural Tourism Management: Sustainable Options International Conference. Auchincruive.
- Kotler, P. 1996: Marketing Management – Trženjsko upravljanje: analiza, načrtovanje, izvajanje in nadzor. Ljubljana.
- Kovačič, M. 2003: Turizem v razvoju podeželja in prispevek mladih. Posvet: Znanje, mladi in turizem. Ljubljana. Medmrežje: http://www.ds-rs.si/dejavnost/posveti/posvet_16122003/Kovacic.doc (15. 6. 2004).
- Kovačič, M., Gosar, L., Fabija, R., Perpar, A. 2000: Razvojno-tipološka členitev podeželja v Republiki Sloveniji. *Agrarna ekonomika in politika* 6. Ljubljana.
- Kulovec, M. 2002: Dopolnilne dejavnosti na kmetijah. *Sodobno kmetijstvo* 35.
- Kulovec, M., Krašovec, J. 2004: Turistična dejavnost na kmetijah. *Sodobno kmetijstvo* 6.

- Medmrežje 1: http://www.kmetzav-mb.si/eko/stran4_2.htm (15. 8. 2004)
- Medmrežje 2: <http://www.fao.org/DOCREP/006/AD469E/ad469e02.htm> (20. 8. 2004)
- Ministrstvo za gospodarstvo 2002: Strategija slovenskega turizma 2002–2006.
- Nilsson, A. 2002: Staying on farms; An Ideological Background. *Annals of Tourism Research* 29-1.
- Oostindie, H., van der Ploeg, J. D., Renting, H. 2002: Farmers' experiences with and views on rural development practices and processes: outcomes of a transnational European survey. *Multifunctional Agriculture, A new paradigm for European Agriculture and Rural Development*. Aldershot.
- Oppermann, M. 1996: Rural Tourism in Southern Germany. *Annals of Tourism Research*.
- Page, S. J., Getz, D. 1997: *The Business of Rural Tourism: International Perspectives*. London.
- Pažek, K. 2003: Finančna analiza ocenjevanja dopolnilnih dejavnosti na ekoloških kmetijah. Magistrsko delo, Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo.
- Potočnik, I. 200: Geografski vidik dopolnilnih dejavnosti na slovenskih kmetijah. *Sodobno kmetijstvo* 35.
- Radej-Koren, B. 2004: Analiza različnih načinov trženja ekoloških pridelkov. Diplomsko delo, Fakulteta za kmetijstvo Univerze v Mariboru.
- Rátz, T., Puczko, L. 1998: Rural Tourism and Sustainable Development. *Rural Tourism Management: Sustainable Options International Conference*. Auchincruive.
- Sebenik, D. 2004: Odkrivanje turističnih adutov. *Sodobno kmetijstvo* 6.
- Sharpley, R. 2001: Rural tourism and the challenge of tourism diversification: the case of Cyprus. *Tourism Management* 23-3.
- Sharpley, R., Sharpley, J. 1997: *Rural tourism: An introduction*. London.
- Slee, F., Farr, H., Snowdwn, P. 1996: *The Economic Impact of Alternative Types of Rural Tourism*. Working Paper. Aberdeen
- UL RS 31/01: Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil.
- UL RS 54/00: Zakon o kmetijstvu.
- Wheelen, T. L., Hunger, J. D. 1995: *Strategic Management and Business Policy*. Reading.
- Wickens, E. 1999: *Tourists' Voices: A sociological Analysis of Tourists' Experiences in Chalkidiki, Northern Greece*. Unpublished doctoral thesis, Oxford Brookes University.
- Zemljčič, D. 2004: Koristni in škodljivi vplivi turizma na podeželju. *Sodobno kmetijstvo* 6.

7 Summary: Tourism on organic farms in Slovene rural areas

(translated by the author)

The dispersion is one of the main characteristics of Slovene farming. The Slovene farming situation should be exploited as opportunity for direction in development of supplementary activities, which should increase the farm income and in this way improve economical situation. The innovation process of supplementary activities in combination with the appropriate tourism on organic farms could in the future represent additional source of employment.

The farm tourism can be examined from different aspects. In the first phase the mentioned supplementary activities on organic farm represent the main income for the farmer, but on the other hand, there is an extended consequence specter. The role of farm tourism in Slovenia has not been extensively examined. There is a clear need for empirical investigation that could answer some basic questions on farm tourism.

The analysis has shown the positive thinking of the actors who are directly involved into the process of tourism activity on Slovene organic farms. However, for the success of the tourist activity on organic farms, specialized offer, persistent information, education and looking after competitive preferences and opportunities should be ensured. For this reason the actors should think in the way of whole tourist supply, which should include the most perspective, variegated and environment friendly form of tourism, strictly connected with economical, environmental and organization concept.